

DKP's arkiv i ABA

Det er næppe nogen hemmelighed, at Danmarks kommunistiske Parti i høj grad er blevet påvirket af forandringerne i de østeuropæiske lande og af den "virkeliggjorte socialismes" sammenbrud. Opbrudet skabte både diskussioner og splittelse i DKP. Men på trods af stridighederne besluttede den daværende centralkomite, der ellers var indbyrdes uenig i de fleste spørgsmål, i april 1989 i fuld enighed at overdrage partiets arkivalier til ABA.

Ganske uagtet baggrunden, har DKP's beslutning - set fra ABA's synsvinkel - store kulturel betydning. Dels blev der skabt grundlag for opbygning af et egentligt DKP-arkiv, dels råder ABA nu over arkiverne fra de afgørende politiske strømninger indenfor dansk arbejderbevægelse.

Forhistorien

I DKP's selvforståelse har historien i almindelighed og arbejderbevægelsens og partiets historie i særdeleshed altid spillet en vigtig rolle. Partiets generelle virke, dets programmer og publikationer og ikke mindst skolings- og kursusvirksomhed rummer et tydeligt vidnesbyrd herom. Og derfor har DKP også flere gange taget skridt til at opbygge et egentligt partiarkiv.

Efter befrielsen indsamlede og ordnede blandt andre Walter Thierry en del af DKP's arkivalier. Siden arbejdede Tage Revsgaard Andersen i en årrække med spørgsmålet. I starten af 80'erne blev der gjort endnu et, og denne gang organisatorisk mere omfattende forsøg. De gennem årene gjorte bestræbelser resulterede i udarbejdelsen af nogle registranter over bevarede arkivalier. Der blev og-

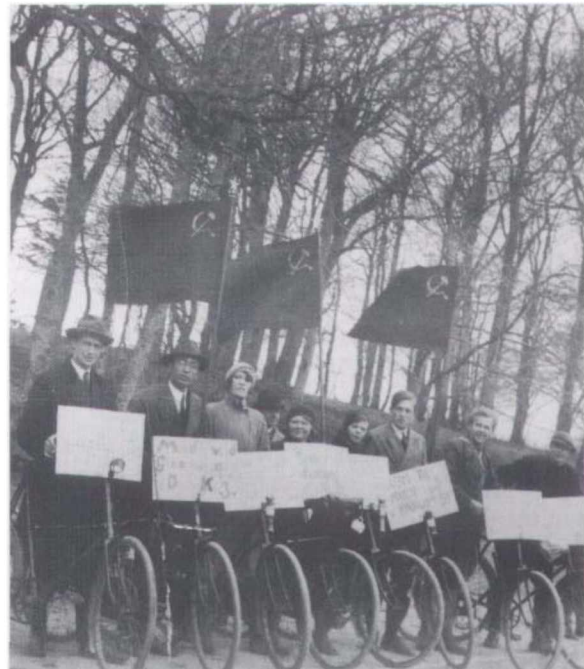
så gennemført en omfattende indsamling af et væsentligt, først og fremmest trykt materiale om DKP og modstandskampen. Også partiforlagenes pjecer og tryksager blev indsamlet og ordnet. Endelig blev der tilvejebragt dels noget materiale fra sovjetiske og DDR-arkiver, dels arkivalier, der i forbindelse med besættelsen, og demonstrationerne mod DKP i forbindelse med det sovjetiske overgreb mod Ungarn i 1956 var blevet fjernet fra partikontoret.

Men uanset de nævnte og andre personers indsats lykkedes det aldrig at få etableret et egentligt og velfungerende partiarkiv. Det kan virke overraskende og give anledning til overvejelser om årsagerne hertil. En besvarelse af dette spørgsmål er imidlertid ingeniende denne artikels emne og skal i stedet for henvises til eventuelle kommende studier.

På baggrund af både udtalt utilfredshed med forholdene omkring DKP's arkivalier og de fornyede intensive historiske diskussioner indenfor de kommunistiske partier opfordrede en kreds af yngre historikere, der var medlemmer af DKP, partiledelsen i december 1987 til at få gjort noget ved arkivsituationen. Reaktionen var positiv og partiledelsen opfordrede initiativtagerne til at fremsætte mere konkrete forslag.

I februar 1988 præsenterede ABA på opfordring nogle ideer til en eventuel overdragelse af DKP's arkiv til arkivet. Selv om den videre behandling af sagen blev forsinket af de øvrige diskussioner i DKP, blev der hurtig skabt det afgørende gennembrud for synspunktet om at aflevere materialet til ABA, frem for at gøre endnu et forsøg på at opbygge et arkiv i DKP's regi. Det skyldtes ikke alene en erkendelse af, at en aflevering af materialet til ABA var den mest realistiske mulighed for at få opbygget et egentligt DKP-arkiv. Der var også tale om, at drøftelserne mellem ABA og DKP kunne overvinde nogle af de mere traditionsbetingede forbehold, som der fandtes i partiledelsen overfor ABA, dets stilling og faglige kompetence. Ad denne vej blev grundlaget for centralkomiteens beslutning om at overdrage alt eksisterende arkivmateriale til ABA skabt.

Formålet var dog ikke kun pragmatisk for herved at sikre DKP's arkivalier. Helt afgørende var også ønsket om at skabe forudsætningerne for at gøre dette materiale offentligt tilgængeligt.

»Agit-Prop« - gruppe i Farum og Omegn i begyndelsen af 1930'erne. (ABA).

DKP's beslutning

I centralkomiteens overordnede beslutning om partiarkivet hed det bl.a.: »Traditionsplejen, vidensstilegnelsen og vidensformidlingen, der i sig selv ikke er statisk, men foranderlig ud fra nye problemer, som den historiske udvikling rejser, forudsætter, at arkivalierne bliver bevaret, indsamlet, registreret og gjort tilgængelige«.

Samtidig godkendte den daværende partiledelse også en aftale mellem ABA og DKP om grundlaget for materialets aflevering, og et sæt retningslinier for adgangen til DKP's arkiv i ABA.

*Blandt nyhvervelserne til ABA's plakatsamling:
Kommunistisk valgplakat fra valget i 1935.*

I aftalen mellem DKP og ABA blev det understreget, at afleveringen omfattede alle trykte og ikke-trykte, skriftlige og ikke-skriftlige arkivalier, der på afleveringstidspunktet var ældre end ti år. Desuden blev en videre indsamling af materiale fra partiorganisationen og hjemførelsen af DKP-materiale i Kominterns arkiv anført som kommende opgaver.

Hvad der angår adgangen til materialet blev det generelt bestemt, at benyttelsen forudsætter en

tilladelse.

Da ABA i juni 1989 begyndte med at pakke materialet i Dr. Tværgade, viste det sig, at de truffne beslutninger også i praksis blev bakket op af både partiledelsen og partikontorets funktionærer. Et talende udtryk herfor var blandt andet, at Ib Nør-lund ganske kort tid før sin død opfordrede til at tømme hans kontor og lade dette materiale, der alene udgjorde godt 50 hyldemeter, med det samme indgå i den samlede aflevering. Også de, der som følge af beslutningerne på DKP's to kongresser i 1990 fratrådte deres stillinger som partifunk-tionærer, gjorde deres til at tilvejebringe eksiste-rende arkivalier i de utallige kroge og gemmer i Land og Folks hus.

Sideløbende med afleveringen fra DKP indgik ABA også aftaler med Danmarks kommunistiske Ungdom og Danmarks kommunistiske Studenter, KOMM.S. om deres arkiver. Til forskel fra DKP's vil dette materiale, når det er blevet ordnet, i al væsentlighed være frit tilgængeligt.

Afleveringens omfang

Men selv om det var og er et hovedformål med afleveringen at gøre materialet tilgængeligt, betyder både afleveringens omfang og materialets tilstand, at dette mål kun kan indfries lidt efter lidt, som sorteringen og registreringen skrider frem.

Afleveringen blev i hovedsagen gennemført i to omgange. Den første, der omfattede 410 flytte-kasser, skete i løbet af sommeren 1989, mens den anden fandt sted i forbindelse med fraflytningen

fra Dr. Tværgade et år senere. Som følge af denne flytning fra Land og Folks hus blev den samlede aflevering også mere omfattende end forudset. Indtil nu er det alt i alt blevet til omkring 800 flyttekasser. DKU's andel heraf udgør ca. 150, mens KOMM.S. har bidraget med omkring 50 flyttekasser. I den samlede aflevering indgår også materiale, som ABA som følge af de indgåede aftaler med landsorganisationerne har modtaget fra kommunister i Sønderjylland, DKU og KOMM.S. i Århus og enkelte andre lokale parti- og ungdomsafdelinger samt enkeltpersoner. Flere sådanne afleveringer er på vej. Nok så væsentligt er det, at Gertrud Stjernholm Nielsen kunne vindes for at aflevere det materiale, som Ib Nørlund havde i deres fælles hjem på Bellahøj. Omfanget heraf var på næsten 90 flyttekasser.

Indholdet

Selv om det for øjeblikket endnu ikke er muligt at give en endegyldig bedømmelse af det modtagne materiale, kan det slås fast, at ABA har fået en særdeles værdifuld og på mange måder enestående samling, der - når det er færdigordnet - vil udgøre et, også internationalt set, centralt arkiv for studier ikke kun af den danske kommunistiske bevægelse, men også af sider af den internationale kommunistiske bevægelses historie og udvikling.

DKP's aflevering omfatter ved siden af egentligt arkivmateriale DKP-tryksager (tidsskrifter, pjecer, bøger, plakater), tryksager fra andre - især kommunistiske - partier, organisationer og institu-

tioner, danske og udenlandske bøger og herunder en del betydningsfuld og sjælden politisk litteratur fra før 1945, fotografier, film, videobånd og lyd-bånd samt faner.

Hertil kommer materiale fra Land og Folk. Det drejer sig primært om indbundne udgaver af både Land og Folk og Arbejderbladet, diverse bøger og avisens biografiske avisudklipssamling, der både er omfattende og værdifuld.

Som det fremgår af denne summariske oversigt over det modtagne materiale, berører afleveringen ikke kun arkivet, men alle afdelinger i ABA.

Afleveringen fra DKU, der ligeledes omfatter andet end arkivmateriale i snæver forstand, består på en måde af to dele. For det første et delvist ordnet arkiv, der i hovedsagen vedrører ungdomsforbundets forhistorie og udvikling frem til starten af 1970'erne. For det andet er der tale om uordnet materiale fra den efterfølgende tid og frem til DKUs nedlæggelse.

KOMM.S.' aflevering omfatter dels materiale fra landsorganisationens samlede leveår (1974-1990), dels fra lokalafdelingerne og herunder fra KOMM.S. i Århus, der allerede blev dannet i 1968.

Hvad der angår DKPs (og også DKUs) arkivmateriale er der ikke kun tale om materiale af kommunistisk proveniens. Afleveringen omfatter således tillige arkivalier fra Socialdemokratisk Ungdomsforbund (SUF), Mondes Forlag og fra talrige organisationer, som danske kommunister har arbejdet i. Nævnes kan Frihedsrådet samt venskabsforeninger, freds- og solidaritetsorganisationer, herunder en større samling fra Vietnam 69 og

ikke overraskende fra Folkebevægelsens mod EF og dens forløbere.

Selv om der i afleveringen - som nævnt - indgår materiale fra før 1919, stammer hovedparten fra tiden efter 1945. Noget overraskende er det, at det ser ud til, at der faktisk findes mere materiale fra 1920'erne end 1930'erne. Et væsentligt supplement hertil udgør en række mikrofilm af materiale fra Kominterns arkiv som indenfor de senere år er blevet tilvejebragt, og som kun understreger betydningen af at få gennemført en systematisk hjemførelse af DKP-materiale fra Sovjet.

Det afleverede materiale omfatter både protokoller og bilagsmateriale fra kongresser, landsmøder og konferencer, fra centralkomiteens, forretningsudvalgets og sekretariatets møder, materiale fra DKPs folketingsgruppe, et tilsyneladende nærmest fuldstændigt materiale fra DKPs kontrolkommission, cirkulærer til partiorganisationen, indenlandsk og udenlandsk korrespondence, materiale fra de centrale udvalg (især fagligt -, freds- og solidaritets- og skolingsudvalget, men også kvindepolitisk -, bolig-, socialpolitisk- og kulturudvalget). Dertil kommer - primært fra 1950'erne - indberetninger fra de såkaldte rejsesekretærer, materiale fra partiorganisationen og herunder en særdeles omfattende samling fra hovedstadsorganisationen.

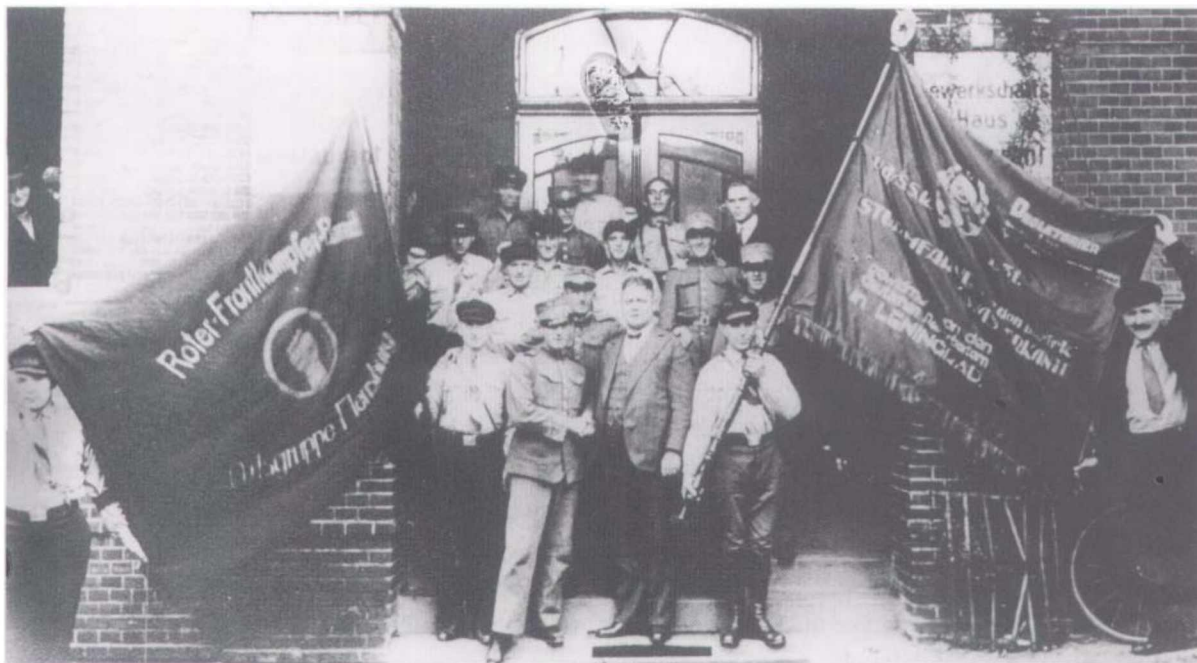
Mens det hidtil nævnte materiale bliver ordnet i lange serier, er andet blevet inddelt i emner: kollektive og enkelt- personers oplæg om bl.a. skatte-, social- og boligpolitik, historie, EF, DKP og de intellektuelle, partijubilæer, Land og Folk (indsamlinger og festival), partidiskussioner

1956-58, parlamentariske valg, Østersøugen, Venskabsforeninger, samt andre organisationer og politiske partier, parti- og veteranferierejser mm.

En særlig plads indtager materialet fra DKPs deltagelse i det internationale samarbejde mellem de kommunistiske partier. Det belyser forbindelserne og disses intensitet til enkelte partier. Nok så vigtigt er dog materialet fra internationale konferencer og seminarer. Som eksempel kan anføres, at der med afleveringen er skabt grundlag for en nøje undersøgelse af blandt andet de kommunistiske partiers sidste store konference i Moskva i 1969 og dennes forberedelse gennem en stribe af såkaldte konsultative møder, der giver indblik i de daværende diskussioner og holdninger hos de forskellige partier. Materialets art og omfang er et tydeligt vidnesbyrd om DKPs internationale engagement.

Afleveringen skaber ydermere grundlag for at oprette en række personarkiver for blandt andre Knud Jespersen, Jørgen Jensen, Ib Nørlund, Martin Nielsen, Gelius Lund, Ragnhild Andersen. Det viste sig således at 20 store pakker med påskriften Knud Jespersens manuskript indeholder taler, manuskripter, optegnelser fra møder og rejser, artikler og korrespondence helt tilbage fra hans tid som fagligt aktiv i det nordjyske.

Materiale fra både DKPs og DKUs forhistorie, især fra SUF (protokoller, brevkopibøger o.a.), giver nu mulighed for at lukke nogle af de eksisterende huller i ABA's egne samlinger. Betragtet under ét, kan der ikke herske tvivl om, at DKPs (DKUs og KOMM.S.s) arkiv i ABA vil skabe et helt nyt grundlag for den videre beskæftigelse med den kommunistiske bevægelses historie i Danmark.

Danske og tyske kommunister mødes i Sønderborg, 1932. De danske soldater på billedet er værnepligtige. I midten forrest ses det kommunistiske rigsdagsmedlem Christian Heuck, der senere blev myrdet af fascisterne. Fotografiet er en gave fra det tyske kommunistparti til DKP i 1955. (ABA).

Adgang til DKP's arkiv i ABA

Hvad angår benyttelsen af materialet, er det - i overensstemmelse med sædvanlig praksis - således, at uordnet materiale er utilgængeligt. Til gengæld kan det materiale, der er blevet ordnet, allerede benyttes nu og inden opbygningen af DKP's arkiv i ABA er blevet afsluttet. Som nævnt forudsætter det en særlig tilladelse. På dette punkt er der sket en væsentlig ændring i forhold til den oprindelige aftale mellem ABA og DKP. Mens det i første omgang var DKP, der tog stilling til ansøg-

ninger om arkivbenyttelsen, er administrationen af vilkårene for adgangen til DKPs arkiv i ABA i mellemtiden overgået til ABA. Også det understreger afleveringens hovedmål: at gøre materialet offentligt tilgængeligt. Med hensyn til DKUs og KOMM.S.'s arkiver gælder det, at benyttelsen i princippet ikke kræver en særlig tilladelse. Men også her vil uordnet materiale ikke være tilgængeligt og der foreligger for nuværende ingen nærmere planer for ordningen af disse to samlinger.

Hans Uwe Petersen